

Ружица Ж. Петровић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за друштвено-хуманистичке науке

УДК 37.018.53
37.033-057.874
37:929 Аџић С.
Оригинални научни рад
Примљен: 16. октобар 2018.
Прихваћен: 20. новембар 2018.

ПОЉСКЕ УЧИОНИЦЕ – ПРВИ РЕАЛИЗОВАНИ ПРОЈЕКАТ ЕКОЛОШКЕ ШКОЛЕ У СРБИЈИ

Ајсџиракџи: Промене у систему савременог образовања у погледу амбијента у коме се изводи настава усмерене су на измене које у оквиру затвореног простора обухватају: а) нова архитектонска решења учионица; б) редизајнирање намештаја и наставних средстава и в) високу техничко-технолошку опремљеност учионица. Међутим, све је више идеја које су усмерене на пројектовање и реализацију наставе у оквиру отвореног простора. Овакви начини рада нису били страни досадашњој образовној пракси, од античких филозофских школа у којима се мудрост стицала кроз Сократове дијалоге на вежбалиштима, у сеновитом хладу платана Платонове Академије, у цветном врту Епикурове школе, испод насликаног трема стоичара, преко „школа у слободној природи” у Немачкој, Енглеској и Холандији почетком 20. века, све до данашњих школа и летњих кампова у природи.

Циљ овог рада јесте да на дескриптивно-аналитички начин прикаже и реафирмише идеју организовања наставе у природном амбијенту и то не само повремено, већ и стално и да у контексту досадашњих решења тог питања, како традиционалних тако и актуелних, истакне а) аутентичност, б) оригиналност, в) примењивост и г) вишеструку – здравствену, васпитну, креативну и еколошку вредност пројекта „уређених пољских учионица” Сретена Аџића.

Кључне речи: пољске учионице, настава у природном окружењу, Аџићев еколошки пројекат.

УВОД

Предмет овог рада јесте актуализација доприноса Сретена Аџића (1856–1933) концепирању и практичној конкретизацији идеје пољских учионица. Његова констатација у Предговору првом издању књиге *Пољска учионица – хиџјенско његајошка усџанова* да Мушкој учитељској школи јагодинској „припада светски приоритет по питању уређених пољских учионица” (Аџић 1998г: 6) била је потпуно тачна и важила је не само за време у коме је зачета, почетком прошлог века, већ је и до данас остала на снази. Циљ

овог рада јесте да покаже темељност и озбиљност како у идејном пројектовању, тако и у планској реализацији и употреби пољских учионица. Тежиште истраживања концентрисано је на аналитичко-дескриптивни приказ Ацићевог приступа у осмишљавању, формирању и изградњи учионица у слободном, отвореном природном окружењу, ван затвореног школског простора. Спис који је Ацић посветио овој тематици, као и историјско-искуствене чињенице и данас сведоче и потврђују величину његове замисли која је за остварење захтевала висок ниво знања из ботанике, медицине, педагогије и других наука; познавање потребних практичних вештина и надасве велики труд и истрајност, са високом свешћу и очекивањем да ће се новим амбијенталним условима наставног рада остварити велика добробит за омладину, учитеље и народ у целини. Њихов значај Ацић је сагледао пре свега кроз здравствени фактор, тј. телесни и душевни развој и јачање, али и кроз остале важне функције – педагошку, етичку, естетичку, социјалну и еколошку.

АНТРОПО-ЕКОЛОШКИ РАЗЛОЗИ УРЕЂЕЊА УЧИОНИЦА НА ОТВОРЕНОМ

Криза западне европске културе коју су почетком 20. века најавили велики мислиоци захватила је не само духовно-морални план, већ се пренела и на еколошки. Све већи развој природно-математичких наука и технификација њихових знања допринели су томе да се нововековна крилатица *Знање је моћ* претвори у тежњу за потпуним овладавањем природом. Тиме је антички филозофски узор доброг живота као живота који је усклађен са природом и који се темељи на доживљају и свести о органској повезаности људског и космичког света замењен перцепцијом природе као објекта којим треба завладати и који треба потчинити. Имајући у виду такав однос према природи, Ацић је забележио: „Данашњи човек нема више разумевања за природу, ни поштовања према природи, ни обраћања природи, нити исчекивања благодати од природе, иако је човек сав од природе и у природи” (Ацић 1998: 16).

На трагу дубоког сазнања о човековој исконској повезаности са природом и увиђања опасности од појаве отуђења од ње, Ацић је визионарски антиципирао потпуно нов модел простора наставног рада који је задовољавао највише здравствене, педагошке и еколошке захтеве квалитетног образовања и то не само ондашњег времена, већ засигурно и садашњег и будућег. Зато је реafirмација његових идеја о извођењу наставе у посебно осмишљеним и конструисаним учионицама у природи, недалеко од школе и њихова практична примена покушај вредан пажње, како просветне тако и шире јавности. Тиме би се Ацићева мисија омасовљења пољских учионица по целој Србији, започета пре више од једног века, а прекинута Великим ратом, могла наставити данас као пројекат иновативног и престижног модела еколошки уређеног школског простора. Сви разлози за увођење учионица које је Ацић

имао у виду и данас имају своју оправданост, с тим што је она вишеструко увећана. Наиме, савремена цивилизација у којој доминира технички и технолошки развој омогућила је боље услове рада у школском простору који подразумевају квалитетнију градњу, адекватна архитектонска решења, добру опремљеност учионица дидактичким средствима, богатији библиотечки фонд, информатичке учионице, фискултурне сале. Међутим, целокупан процес наставе одвија се углавном у затвореном простору, а ако узмемо у обзир и програме целодневног боравка деце у школи, онда је он и временски много дужи него раније. Уколико томе додамо чињеницу да се после школских часова боравак деце наставља у затвореном простору у кући, уз активности које такође захтевају седећи положај – израда домаћих задатака, рад на рачунару и сл., онда су то већ довољни разлози за забринутост за физичко и душевно здравље деце и омладине.

АЦИЋЕВИ ВАСПИТНИ ПОСТУЛАТИ

За разумевање плана и решења за изградњу и употребу пољских учионица неопходно је упознати се са основним педагошким идејама С. Ацића, тј. његовим разумевањем феномена васпитања и његовом улогом у физичком, менталном и интелектуалном развоју и јачању како васпитаника тако и васпитача. Темељно полазиште просветног рада С. Ацића заснива се на тези да сваки организам има способност да се развије и усаврши и да тај процес зависи с једне стране од природних услова, тј. индивидуалног урођеног потенцијала и затеченог природног окружења, а с друге стране од вештачких околности, тј. утицаја социјалних фактора – породице, школе и друштва (Ацић 1998а: 3). Међутим, као и Џон Лок (John Locke) који сматра да је „мало људи који су саздани тако да још од рођења теже снагом своје природе свему ономе што је изванредно” (Лок 1950: 19), тако је и Ацић пошао од тога да је ретко која људска индивидуа способна да развије властиту потенцијал искључиво ослонцем на сопствене снаге. Стога је моћ васпитног утицаја сматрао релевантним фактором не само у побољшању социјалне интеракције, већ и у развоју урођеног потенцијала на начин да добре телесне и душевне особине јачају, а лоше закржљавају. Добрим васпитањем може се постићи да се природно слаб телесни склоп физичким вежбањем, боравком на свежем ваздуху, дисциплинованим начином живота побољша и да се исто тако интелектуално слабији потенцијал подстакне на развој вежбама мишљења, менталне пажње и памћења. Са оваквим ставом о вредности васпитања Ацић је био на трагу Русоове (Jean-Jacques Rousseau) мисли – „Све што нам недостаје при нашем рођењу и што нам је потребно кад одрастемо даје нам васпитање и образовање” (Русо 1989: 9).

На питање „са каквим се особинама данас рађа већина деце у Српству и какво је васпитање” Ацић на основу искуствених резултата одговара да

су нам „телесне и умне особине као и способност за моралним развојем осредњи, да се породице не разумеју много у разумно васпитање, а да држава не зна шта ће пре да преуређује и поправља са врло малим материјалним средствима која има на располагању” (Ацић 1998б: 10). Имајући овакво стање у виду, Ацић је био уверен да се васпитање може унапредити и усавршити брижљивим, подесним и паметним деловањем пре свега учитеља, те да је од свих дужности човекових најузвишенија, најугледнија и најопштија васпитачка (Ацић 1998в). Један од разлога тако високог уздицања ове дужности Ацић препознаје и у Спенсеровој (Herbert Spencer) мисли коју узима за мото свог дела *Васпитачеве забелешке* – „Васпитачки је посао божански – њиме се стварају људи. Њиме се васпитач приближава Богу – јер њиме преображава и усавршава свет” (1998б: 14).

ШКОЛЕ У ПРИРОДИ – ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ

Ацић је усвојио најбоље педагошке идеје свога доба. Као изврстан истраживач и учитељ, он их није само еkleктички примао и примењивао, већ их је на аутентичан начин даље развијао користећи своја богата знања, искуства и вештине. Приликом свечаног отварања школе, 13. децембра 1898. године, он је у говору истакао да је дотадашње школство у Србији „гајило високу науку пуну сувопарних теорија и неразумљивих система [...], а да се на зрело и природно мишљење и на примену стеченог знања у животу није често ни освртало, али се је то сматрало као нешто простачко и недостојно школе” (Ђорђевић, Лазаревић, Недељковић 1998: 19). У том смислу, представљајући „програмску оријентацију и принципе рада нове учитељске школе” Ацић је, у присуству тадашњег министра просвете и црквених послова Андре Ђорђевића, изнео новине у наставним плановима и програмима које су, у складу са његовом идејом о *народним школама* и *народним учишћелима*, осим општих, научних знања садржале и практична усмерења корисна за живот. Предложено је да се *Педагогија* изучава са *Историјом васпитачања*, *Етика* са *Моралним поукама* и основама *Естетике*, *Геометрија* са *Геометријским мерењем*, *Општа историја* са *Школском историјом*, а *Општа историја* са *Националном историјом* (Исто: 20). Увиђајући значај повезивања просвете и привреде, он је школски програм обогатио и различитим облицима практичног, ручног рада, од „дрводељства са столарством и резбарством, преко свиларства и плетарства до картонаже и повезивања књига” (Исто: 22). У складу са тим он је, добивши 10,5 ха земље у близини Мушке учитељске школе јагодинске, формирао огледно инструктивно пољопривредно добро са повртњаком, воћњаком, пчелињаком и виноградом за „ученичка вежбања”, чиме се стекао важан услов за остварење још једне његове идеје, зачете много раније, у време док је похађао учитељску школу. Наиме, у Предговору дела *Пољске учионице* Ацић пише: „Још као ђаку Учитељске школе, лебдео

је писцу овог делца, пред умним очима, идеал да као учитељ Народне школе удеси zgodno местанце, где ће поучавати своје ђачиће, у топлије доба године у зеленилу, у слободној природи изван загушљивих, зиданих школских учионица” (1998г :3). Овакав амбијент рада на отвореном није био непознат дотадашњој образовној пракси, од античких филозофских школа у којима се мудрост стицала кроз Сократове дијалоге на вежбалиштима, у сеновитом хладу платана Платонове Академије, у цветном врту Епикурове школе, испод насликаног трема стоичара, преко „школа у слободној природи” крајем 19. и почетком 20. века, све до данашњих школа и летњих кампова у природи.

Са идејом и реализацијом *отворених школа* Ацић се сусрео на филозофско-педагошким студијама у Бечу и Лајпцигу, да би 1898. године, током боравка у Шведској и Норвешкој, наишао на *скоро остварен идеал* (1998г: 3). Наиме, у то време отварају се многе школе под називом *школе у слободној природи, гечја ойоравилишија за слабуњавау децу, шумске школе, сунчане школе, школе на чистом ваздуху* (Ацић 1998г: 6). Такве школе формирају се у Великој Британији, САД-у, Белгији, Италији, Француској, Мађарској. Њихово отварање и рад подржавали су лекари, педагози, психолози, учитељи, који су свој ангажман и позитиван став потврдили кроз учешће на три конгреса – у Паризу (1922), Бриселу (1931) и ХанOVERу (1936). На конгресима су дати општи предлози принципа и метода рада школа у природи, који је требало да послужи као подлога за реформу тадашњег школства. Заједничко обележје свих ових школа била је њихова намена – за децу нарушеног здравља, са сметњама у развоју, ослабљеним видом или слухом и њихова лоцираност у периферним, шумовитим деловима града (Кингсли 1916). Треба поменути и већи број школа подигнутих у Холандији, Француској, Данској, Енглеској (Крикшанк 1977: 62–74), на начин који је подразумевао нову архитектонску структуру, тј. зидане учионице са великим прозорима којима се остварује широка доступност осунчаног простора, са системом грејања који омогућава рад са отвореним прозорима и на хладном времену. Овакав тип учионица постоји и данас, са савременим и врло иновативним архитектонским решењима прилагођеним високим захтевима образовног рада, који подржава Међународни комитет за васпитање у слободној природи са седиштем у Бриселу (Дудек 2000: 27).

Међутим, оно што Ацићев концепт пољских учионица чини оригиналним јесте њихова намена здравој деци, у окружењу школе на удаљености од највише 200 м, за одвијање редовне теоретске и огледне наставе из готово свих предмета, са специјално конструисаним незиданим, зеленим простором за различит број ученика, у току највећег дела године када спољни услови дозвољавају и за различите педагошко-наставне намене (Ђорђевић, Лазаревић, Недељковић 1998). Зато с правом Ацић истиче да његова замисао пољских учионица, тј. специјалних учионица у зеленилу слободне природе – у пољу, напољу, ван зидина школске зграде, намењених здравој деци, има „светски приоритет”. Ако томе додамо научну егзактност и прецизност у њи-

ховом конструисању, као и поштовање строгих педагошких захтева у њиховој реализацији, онда слободно можемо тврдити да су по аутентичности и квалитету до данас остале непревазиђени узор.

АУТЕНТИЧНОСТ И СВЕВРЕМЕНОСТ АЦИЋЕВИХ ЕКОЛОШКИХ УЧИОНИЦА

У осмишљавању пољских учионица Ацић је био вођен вишеструком добробити која би се остварила њиховом изградњом и употребом. За ту намену он је издејствовао да тадашње Министарство откупи 10,5 ха земље у близини школе. На површини од 9 ха настало је инструктивно пољопривредно добро за ученичка вежбања (1903), а на осталој површини од 1,5 ха изграђен је леп украсни врт (1903) са пројектованим пољским учионицама. Прва, полуамфитеатарска учионица почела је са радом 1906, да би до 1911. године биле изграђене још четири. Важно је истаћи да то нису биле природне учионице, тј. онакве какве су постојале у затеченом природном окружењу, нити су биле импровизовано грађене. Као велики заговорник боравка омладине у природи и одвијања наставе у зеленилу, он је сматрао да је боље изводити је и под крошњом једног самониклог дрвета него у затвореном простору, уколико не постоје адекватни услови. Али ако настава може да се реализује у плански пројектованим, специјално осмишљеним учионицама у природном окружењу, онда њих треба конципирати тако да задовољавају високе здравствено-педагошке стандарде. Заиста, од првих европских, америчких, аустралијских и осталих еколошких школа, до данас популарних *школа у природи*¹, ниједан приступ њиховом пројектовању, изградњи и употреби није био толико обухватан и целисходан у својој примени и ефектима као пољске учионице С. Ацића. О уверености самог креатора у њихову јединственост и корисност сведочи његова белешка о двојници професора Учитељске школе у Минхену 1916. године који су били изненађени и зачуђени „откуда таквих учионица у маленој Србији, и то за здраве ученике, кад их они у Немачкој још немају ни за болешљиве ђаке”, као и изјава северноамеричког санитарског потпуковника када је 1919. године видео пољске учионице да су оне „нешто најинтересантније и најважније, за њега, човека од санитета, од свега што је видео у нашој прелепој земљи, коју је целу пропутовао као инспектор североамеричких поратних добротворних мисија код нас” (Ацић 1998г: 6–7).

---

¹ У Србији образовни програм у основним школама обухвата организацију наставе у тзв. школама у природи у планинским одмаралиштима. Овакав вид наставе у природи реализује се једанпут годишње у трајању 7–10 дана. Нажалост, простор око школских зграда углавном се не користи за извођење наставе јер је или бетониран и често без иједног стабла дрвета, или је школско двориште врло мале површине са директним излазом на улицу, изожено саобраћајној буци. Неретки су примери пространог, али врло запушеног простора око школе.

Током дводеценијског рада у Мушкој учитељској школи јагодинској, Ацић је успео да реализује и успешно примени пет врста учионица, основних и допунских и уради више десетина нацрта са детаљним описима њиховог изгледа, правилима о подизању, предлозима за најбољи избор зелене грађе у складу са типом и наменом, са предностима и слабостима, начином одржавања. У његовом делу *Пољске учионице* могу се наћи нацрти и описи следећих редовних и допунских еколошких учионица: *хладњак (вењак)*; *сјенице*, под пузавим биљкама, под једним дрветом, под групом дрвећа, у полукругу; *амфиитеатарске учионице*, *йолауамфиитеатарске* и *чистије амфиитеатарске*; *гимназијске*, *скровишћа* и *шушњари*, цео школски врт и школско пољопривредно добро, „нарочито у време кад нема зрелог воћа и других плодова”. Врло интересант тип учионица чинила су *скровишћа*, места у зеленилу, повучена од главних стаза и саобраћаја, где је заклон могао да нађе један или два-три ђака и да без сметње размишљају, уче, читају и разговарају у зеленилу и свежини. Једна таква учионица, удешена за конверзацију, пропитивање, диспут, изграђена је у украсном парку. „Улаз је био узан, а прилаз узаном лучном стазом, ограђеном тујама с обе стране, тако да су посетиоци били скривени од пролазника, као у некој зеленој соби, испуњеној ароматичним четинарским ваздухом, лековитим и благотворним за нежна младићка плућа” (Ацић 1998г: 38). Као изврстан ботаничар, водио је рачуна и о томе које украсно биље, шибље, живе ограде или дрвеће треба засадити и у које доба године, имајући у виду њихове карактеристике, мирис, крошње, лишће, сенковитост, трајност и усклађеност са педагошким потребама. Са посебном пажњом бирано је и место. Осим што је требало да буду близу школске зграде, учионице су морале да буду на довољној међусобној удаљености, са засадама густог и високог шибља између, како се не би реметио заједнички рад, на местима где нема прашине, буке и непријатних мириса, на сувој земљи, али не на брежуљцима где би биле изложене ветровима (Ацић 1998г: 43). Главно осветљење учионице су добијале са југа, југоистока или југозапада, а само у крајњој потреби са истока и запада. Нацртом је било предвиђено за сваку учионицу да средина буде отворена за светлост чак и кад нарасте највеће дрвеће. Пошто се радило о зеленом материјалу, унапред се знало да ће градња, тј. раст пољских учионица трајати годинама, просечно 6–8 година, па се с обзиром на то морало предвидети како ће њихова конструкција изгледати и после тог периода, како би адекватно могле да служе својој намени.

Као учитељ, изузетно посвећен бризи за здравље и напредак омладине и народа, он је функцију пољских учионица видео у њиховом *профилактичком циљу*, тј. предупређењу лошег утицаја зиданих учионица на телесну и душевну снагу оних који у њима бораве. Његова промоција учења на отвореном и спремност да се осталим школским срединама у Србији помогне у припреми и спровођењу тог пројекта били су тако велики да се његово деловање претворило у прави расадник украсног биља и дрвећа. Слао је поштом пакете резница и семена шибља са стручним инструкција-

ма, а украсни врт у Мушкој учитељској школи јагодиној, у коме је било 205 врста шибља и дрвећа са Балканског полуострва и 310 из целог света, био је оаза лепоте и креативности створена руком управника, учитеља и ђака те школе. О томе сведоче старе фотографије, као и податак да је краљ Петар, после једне посете школи 1915. године, затражио од С. Ацића стручну помоћ у пројектовању свог врта у Тополи (Ацић 1998г: 38). Нажалост, мисија изградње пољских учионица, као и култивисања зеленог школског простора у Србији, прекинута је Великим ратом и никада касније није оживљена на тако озбиљан начин као што је била у замисли С. Ацића. Данашњи Факултет педагошких наука у Јагодини има привилегију да је директан наследник богате и дуге стодвадесетогодишње еколошке традиције некадашње Мушке учитељске школе јагодинске. На трагу материјалне и духовне заоставштине те школе, богатог Ацићевог библиотечног фонда и сачуваног дела ондашњег школског украсног врта, наставници и студенти настоје пре свега да сачувају то велико интелектуално и брижно култивисано природно благо и да реafirмишу улогу и значај Ацићевог целокупног доприноса еколошким наставног простора.

ЗАКЉУЧАК

Пројекцијом пољских учионица С. Ацић је антиципирао њихов далекосежан и вишеструки значај: од хигијенског, педагошког до социјалног, етичког и естетичког. Као добар познавалац природних наука и педагог, он је спознао и уочио да појава главобоље, тегобности у мишљењу, брзог умарања при телесном и умном раду, лошег расположења, безвољности, раздражљивости може бити узрокована честим континуираним и дугим боравком у затвореном простору. Повећана количина угљен-диоксида која се у таквим условима ствара може утицати на појаву ових стања. Ацић је не само претпоставио, већ се и непосредно уверио радећи током 22 године у пољским учионицама да извођење наставе на отвореном, услед сталног притицања оксидисане крви у мозак, чини децу орном за душевна напрезања, подстиче менталну пажњу и радозналост, а лепота биљног окружења ствара осећај складности и пријатности, која даље изазива благо и пријатно расположење које води ка истим таквим радњама, а све то ка добрим навикама које се кристалишу у моралну личност спремну за добро делање. Свим овим разлозима и оправдањима за организовање наставе у природном окружењу Ацић додаје још један, а то је јачање „интимне везе социјалног развијања са природом”. Овај фактор је посебно истакао мислећи на то да се „околина игнорише” на рачун све веће упућености човека на људе и објекте, што води стварању „хиперсоцијалног бића” које преко „надприродног” води ка „ванприродном”. Ацић је кроз ово запажање антиципирао процес отуђења савременог човека који је започео отуђењем од Бога *и рођашењем његове смрти*, преко соци-

јалног отуђења човека од човека, до отуђења човека од природе. Он је веома добро знао да иступање човека из природе значи његово одвајање од онтолошког извора властитог постојања и зато је, имајући у виду далекосежне последице тог неприродног процеса, свим својим бићем тежио и кроз модел пољских учионица веома успешно враћао човека његовим исконским везама са природом.

ИЗВОРИ

Аџић (1998а): Сретен М. Аџић, *Увод у науку о васпитању, I део, Основи васпитања*, Јагодина: Учитељски факултет.

Аџић (1998б): Сретен М. Аџић, *Увод у науку о васпитању, I књига, Васпитајачеве забелешке*, Јагодина: Учитељски факултет.

Аџић (1998в): Сретен М. Аџић, *Увод у науку о васпитању, Учишћеве забелешке*, Јагодина: Учитељски факултет.

Аџић (1998г): Сретен М. Аџић, *Увод у науку о васпитању, Пољска учионица – хипојенско педагошка установа*, Јагодина, Учитељски факултет.

ЛИТЕРАТУРА

Дудек (2000): Mark Dudek, *Architecture of Schools: The New Learning Environments*. Oxford: Architectural Press.

Крикшанк (1977): Marjorie Cruickshank, The Open-Air School Movement in English Education, *Paedagogica Historica*, 17, 62–74.

Кингсли (1916): Sherman C. Kingsley, *Open Air Schools and Open Window Rooms: How to Build and Equip Them*, New York.

Лок (1950): John Locke, *Мисли о васпитању*, Београд: Знање.

Ђорђевић, Лазаревић, Недељковић (1998): Јован Ђорђевић, Живољуб Лазаревић, Милан Недељковић, *Век образовања учишћева у Јагодина (1898–1998)*, Јагодина–Београд: Учитељски факултет у Јагодина, Завод за уџбенике и наставна средства.

Недовић (1998): Велизар Недовић, *Педагошки ојледи Срећена Аџића*, Јагодина: Учитељски факултет.

Русо (1989): Jean-Jacques Rousseau, *Емил или о васпитању*, Ваљево–Београд: Естетика.

Спенсер (1912) Herbert Spencer, *О васпитању умном моралном и телесном*, Београд: Издање С. В. Цвијановића.

Ružica Ž. Petrović

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department for Human Sciences

CLASSROOMS IN THE FIELD – THE FIRST PROJECT OF AN ENVIRONMENT-FRIENDLY SCHOOL IN SERBIA

Summary: Changes in the system of contemporary education in terms of alterations introduced to the teaching environment represented by closed classrooms have focused on the following: a) new architectural solutions in classroom design; b) new design of classroom furniture and teaching aids; and c) equipping classrooms with highly sophisticated technical and technological devices. However, there is an increase in the number of ideas related to designing and teaching in the classrooms located in the field, outside school buildings. Field teaching has not been a new idea in education so far, from Greek philosophical schools in which wisdom was acquired through Socrates' dialogues in the exercise grounds, Plato's Academy education in the shade of plane trees, Epicurus school located in a flower garden, classrooms under painted balconies of the followers of Stoicism, through "schools in the field" in Germany, England and the Netherlands at the beginning of the 20th century, to current schools and summer camps in the open.

The paper aims to provide a descriptive-analytical view on teaching in the field and to promote the idea of classrooms in nature, not only as a temporary practice, but as a permanent teaching environment. Moreover, in the context of previous experiences, both traditional and modern, the paper aims to emphasize a) authenticity; b) applicability; and c) multiple values (like health, pedagogical, creative, and environment-friendly) of the project of "well-managed classrooms in the field" by Sreten Adžić.

Key words: classrooms in the field, open-air classes, teaching in the natural environment, ecological project by S. Adžić.